

Asia Tekijänoikeus oppilaitoksen opiskelijoiden tekemiin kipsitöihin

Hakija J T:n Ammattiopistosäätiöstä

Annettu 10.04.2003

LAUSUNTOPYYNTÖ

T:n Ammattiopistosäätiön rehtori J (jäljempänä hakija) on 22.11.2002 saapuneella kirjeellään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa T:n Ammattiopistosäätiön (entinen T:n maalariammattioppilaitos) opiskelijoiden tekemiin kipsitöihin liittyvistä tekijänoikeuskysymyksistä. Lausuntopyynnössä tarkoitettuja esineitä ovat kipsistä valmistetut pylväät, rosetit ja koristelistat.

Lausuntopyynnön mukaan sisustuskipsityökurssi on valtiosuusrahoitteista ammatillista lisäkoulutusta. Kurssin ensisijaisena tavoitteena on kouluttaa sisustuskipsityöntekijöitä laivanrakennusteollisuuteen ja korjausrakentamiseen. Lisäksi tavoitteena on suorittaa osa maalarimestarin erikoisammattitutkintoa eli kipsityö. Kurssin opiskelijat ovat aikuisia ja omaavat jossain määrin käsiteollisten alan koulutusta tai työkokemusta. Kyseinen sisustuskipsityökurssi on Suomessa ensimmäinen pitempikestoinen (noin yksi vuosi), ammattiin tähtäävä kipsialan koulutus. Kurssille osallistuu viisitoista opiskelijaa.

Lausuntopyynnössä todetaan, että kaikki T:n Ammattiopistosäätiön koulutukseen liittyvä työtoiminta suunnittelusta viimeistelyyn tapahtuu opetussuunnitelman mukaan ohjatusti ja opettajan johdolla, jotta riittävä harjaantuneisuus kyseisen alan keskeisiin työtehtäviin saavutettaisiin. Opetussuunnitelmaan ei lausuntopyynnön mukaan kuulu luovaa suunnittelua tai taiteellista toimintaa. Lausuntopyynnössä todetaan lisäksi, että sisustuskipsityökurssilla, kuten muussakin ammatillisten oppilaitosten järjestämässä koulutuksessa, on työtoimintaa käytännön harjoitteiden yhteydessä. Tämän työtoiminnan tuotosten myymisestä ei ole kuitenkaan neuvoteltu opiskelijoiden kanssa.

Lausuntopyynnössä todetaan, että edellä selostetulla sisustusalan kipsityökurssilla syntyi kurssin puolivälissä erimielisyys, joka kohdistui opiskelijoiden opetusharjoitustöinä tekemiin töihin. Opiskelijat olivat tehneet yhteensä noin 60 harjoitustyötä, joista erimielisyys koskee seitsemää työtä, jotka ovat viiden eri opiskelijan tekemiä. Kyseiset opiskelijat katsoivat, että heidän harjoitustyönsä ovat taideteoksia ja että he näin ollen omaavat

niihin tekijänoikeuden. Kaksi opiskelijaa katsoi myös omistavansa kipsityönsä. Lausuntopyynnön mukaan osa opiskelijoista "takavarikoi" työnsä. Yhtä työtä lukuun ottamatta työt on nyt palautettu oppilaitokseen. Lausuntopyynnössä todetaan myös, että kaikilla kurssin opiskelijoilla on ollut oikeus ostaa tekemästään työstä tuotantokopio. Alkuperäinen työ jää oppilaitokselle opetusmateriaaliksi myöhempiä kursseja varten.

T:n Ammattiopistosäätiö ja kipsityökurssin opettaja katsovat lausuntopyynnön mukaan, että opiskelijoiden tekemät työt eivät ole taideteoksia eikä niissä ole uusia elementtejä tai taiteellisen luovuuden merkkejä. Työt on tehty suunnittelusta viimeistelyyn opettajan ohjeiden mukaan. Työtä on ollut määrä tehdä vain lähiopetuksena luokassa ja työsalissa opettajan ollessa koko prosessin ajan paikalla ohjaamassa. Lausuntopyynnössä todetaan, että vastaavanlaisia kipsitöitä myydään nykyään yleisesti (lausuntopyynnön liitteenä olevat kuvat 9 -11). Lisäksi aiheet ja mallit pylväisiin, kipsirosetteihin ja listoihin ovat peräisin jo antiikin ajalta eli ajalta noin 2000 vuotta sitten. Osa aiheista on peräisin renessanssiajalta eli 1350 - 1550 -luvulta. T:n Ammattiopistosäätiö katsoo omistavansa kipsityöt automaattisesti, koska työtoiminta tapahtuu Ammattiopistosäätiön hankkimilla materiaaleilla ja työvälineillä.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyt kysymykset

Edellä selostetun perustella hakija pyytääkin nyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa siitä, ovat lausuntopyynnössä tarkoitetut esineet taiteellisia teoksia vai normaalin ammatillisen koulutuksen työtoiminnan tuotoksia. Lisäksi hakija pyytää edellisen perusteella lausuntoa tekijänoikeuksista kyseessä olevassa tapauksessa sekä menettelytapaohjeita oppilaitokselle, mikäli tekijänoikeusneuvoston lausunnossa todetaan töiden olevan teoksia.

Kuvat riidanalaisista kipsitöistä ovat lausuntopyynnön liitteenä. Lisäksi liitteaineistoon kuuluu muun muassa erilaisia kipsialan tuotekuvastoja, joissa on kuvia yleisesti myynnissä olevista kattoroseista ja pylväistä.

T:N AMMATTIOPISTOSÄÄTIÖN OPISKELIJOIDEN VASTINEET

Tekijänoikeusneuvosto on varannut niille sisustuskipsityökurssin opiskelijoille, jotka hakija on nimennyt lausuntopyynnössään, mahdollisuuden vastineiden antamiseen. Näitä opiskelijoita ovat A, H, P, S ja K. Kyseisistä henkilöistä ainoastaan A on toimittanut asiassa vastineen.

A on todennut vastineessaan seuraavaa. Vastineen mukaan rehtori J:n lausuntopyyntöön sisältyy useita virheitä. Kipsityöt on toki tehty opettajan "valvovan silmän alaisena" normaalin opetustoiminnan tapaan, mutta mitään tarkkaa ohjeistusta töiden laatimiseen ei ollut annettu. Töiden suunnitteluun ja piirtämiseen käytettiin vastineen mukaan aikaa useita viikkoja. Tällöin korostettiin erityisesti sitä, että töiden tulee olla opiskelijoiden

oman luovuuden ja näkemyksen tulosta ja että mitään olemassa olevaa ei tietoisesti tulisi kopioida. Tästä syystä opiskelijoille ei koskaan näytetty esimerkiksi ns. mallikirjoja, joita toki on olemassa. Tarkoituksena oli kehittää opiskelijoiden kykyä suunnitella sisustuskokonaisuuksia kipsilistoitusta, pylväitä, rosetteja ym. kipsistä valmistettuja koriste-elementtejä apuna käyttäen.

Opiskelijoiden useista yrityksistä huolimatta rehtori J ei ole vastineen mukaan suostunut edes keskustelemaan opiskelijoiden mahdollisuuksista lunastaa töitä itselleen materiaali- tms. maksun kautta. Tähän lienee ollut syynä käytetyn kipsin hinta eli 70 senttiä / kilo. Sen sijaan rehtori on vastineen mukaan ilmoittanut, että työt ovat myynnissä koulun tiloissa toimivassa sabloni-myyvälässä, jonka toimitusjohtaja on rehtori J itse. Myymälä ei ole virallisesti missään yhteydessä oppilaitokseen.

Kipsityökurssin opettaja (B) ei ole A:n vastineen mukaan koskaan aikaisemmin toiminut opettajana Suomessa eikä hänellä ole käsitystä siitä, miten oppilaitoksissa yleensä kuuluu toimia.

A toteaa vastineessaan, että hänen tärkeät opinnäytetyönsä ovat yhtä työtä lukuun ottamatta T:n Ammattiopistosäätiön hallussa. A on tehnyt asiassa rikosilmoituksen. T:n kihlakunnansyyttäjä N on tehnyt vastineen liitteenä olevan päätöksen siitä, ettei asiassa toimiteta esitutkintaa. Perusteena on se, että epäilty rikosta (tekoa) on pidettävä vähäisenä. Vastineessa todetaan, että oppilaiden tullessa opiskelemaan sisustuskipsityökurssille heille ei kerrottu, että he joutuisivat maksamaan opiskelusta ja että oppilaitos lisäsi rahastaa opiskelijoiden töillä.

Vastineessa todetaan lopuksi, että kipsiesineiden valmistuksessa olennaisin osa on originaalikappale ja sen onnistuneisuus. Muotintamisen avulla kappaleet saadaan helposti sarjatuotantoon. Siksi tekijänoikeus on erityisen tärkeä.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. 1 § sisältää esimerkkiluettelon, jossa mainitaan taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote suojattavana teostyyppinä. Tähän teostyyppiin kuuluvat mm. huonekalut ja muut käyttöesineet.

Tekijäl 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, Tekijäl 2 luvussa säädettyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna. Teos saatetaan Tekijäl 2 §:n 3 momentin mukaan yleisön saataviin, kun se esitetään julkisesti tai kun sen kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen tai näytetään julkisesti.

Tekijän moraalista oikeuksista säädetään Tekijäl 3 §:ssä. Sen mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Lisäksi säännöksessä kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla sekä teoksen saattaminen yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Kirjallisen tai taiteellisen tuotteen on tekijänoikeussuojaa saadakseen ylitettävä ns. teoskynnys eli yllettävä teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuotteen on oltava itsenäinen ja omaperäinen tekijänsä henkisen luomistyön tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Tekijänoikeussuojaa ei katsota olevan syytä antaa sellaiselle tuotteelle, joka on syntynyt kopioimalla jo olemassa olevia tuotteita. Myöskään ideoita, aiheita, periaatteita, teknisiä ratkaisuja tms. sinänsä ei suojata. Tekijänoikeussuojaa voi saada ainoastaan se omaperäinen ja itsenäinen muoto, mikä jollekin ideale, periaatteelle tai aiheelle on kirjallisessa tai taiteellisessa teoksessa annettu.

Tekijänoikeus syntyy aina teoksen tekijälle eli fyysiselle henkilölle. Jos esimerkiksi jonkin oppilaitoksen opiskelija luo opintojensa yhteydessä tekijänoikeussuojaa saavan teoksen, tekijänoikeus kuuluu lähtökohtaisesti hänelle.

Tekijäl 6 §:ssä säädetään yhteisteoksista. Kyseisen säännöksen mukaan jos kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet teoksen heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti. Kullakin heillä on kuitenkin valta vaatimusten esittämiseen oikeuden loukkauksen johdosta.

Tekijäl 27 §, 28 § ja 29 § sisältävät yleisiä määräyksiä tekijänoikeuden luovutuksesta. Tekijänoikeuden luovuttamisesta ja siirtymisestä voidaan siten sopimuksella sopia. Tekijäl 27 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus voidaan, Tekijäl 3 §:n säännöksestä johtuvin rajoituksin, luovuttaa kokonaan tai osittain. Oikeus kuuluu siirronsaajalle niin kuin on sovittu. Taloudelliset oikeutensa tekijä voi luovuttaa kokonaan tai osittain. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi sitovasti luopua vain, mikäli kyseessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Tekijäl:ssa ei ole säädetty tekijänoikeuden luovutukselle määrämuotoa. Oikeuksia voidaan siirtää nimenomaisella kirjallisella, suullisella tai hiljaisella eli konkludenttisella sopimuksella. Tekijä voi myös antaa luvan teoksensa käyttämiseen jossakin yhteydessä tai tilanteessa ilman, että olisi kyse varsinaisesta tekijänoikeuden luovutuksesta. Myös jonkin oppilaitoksen opiskelija ja oppilaitos voivat sopia opinnäyte- tai harjoitustöihin liittyvistä tekijänoikeuskysymyksistä ja esimerkiksi opiskelijalle kuuluvien tekijänoikeuksien siirtymisestä opiskelijalta oppilaitokselle kokonaan tai joiltakin osin.

Tekijänoikeus on Tekijäl 43 §:n mukaan voimassa, kunnes tekijän kuolinvuodesta on kulunut 70 vuotta. Jos kyse on Tekijäl 6 §:ssä tarkoitettusta teoksesta eli yhteisteoksesta, seitsemänkymmenen vuoden suoja-aika lasetaan viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.

Tekijänoikeus taideteollisuuden tuotteeseen

Käyttötaitteen tuotteille on ominaista, että niiden muoto määräytyy pitkälti tuotteen käyttötarkoituksen mukaan. Mainitusta syystä johtuen tekijänoikeussuojan myöntämiselle käyttötaitteen tuotteille on suhtauduttu käytännössä pidättyvästi. Monille käyttötaitteen tuotteille soveltuu luontevammin suojamuodoksi mallioikeus, josta on säädetty mallioikeuslaissa (221/1971). Periaatteessa ei kuitenkaan ole olemassa estettä sille, että myös käyttötaitteen tuotteet voisivat saada tekijänoikeussuojaa Tekijäl 1 §:n nojalla.

Tekijäl:n esitöissä on taideteollisuuden ja taidekäsityön tuotteista todettu, että "laki ei suinkaan koske jokaista tuotetta, jota voidaan sanoa taiteelliseksi käyttöesineeksi, vaan taideteollisuuden ja taidekäsityön tuote tulee osalliseksi lain suojasta vain sillä yleisellä edellytyksellä, että sitä, käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta, voidaan pitää taiteellisenä teoksena. Asian luonnosta johtuen itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimus on tällöin asetettava varsin korkealle." (Komiteanmietintö 1953:5, s. 45)

Korkein oikeus on ottanut kantaa käyttötaitteiden tuotteiden teostasoon ja tekijänoikeudelliseen suojaan useissa ratkaisuisaan.

Ratkaisussaan KKO 1962 II 60 korkein oikeus katsoi taiteilijan suunnitteleman rannekorun taiteellisen muotoilunsa perusteella Tekijäl:ssa tarkoitetuksi omaperäiseksi taideteokseksi. Ratkaisussaan KKO 1971 II 4 korkein oikeus katsoi puolestaan tekstiilitaiteilijan suunnitteleman ryijyn olevan laissa tarkoitettu taiteellinen teos. Ratkaisussa KKO 1980 II 3 oli kyse tekijänoikeudesta koru- ja solkimalleihin. Korkein oikeus katsoi henkilön A suunnittelemien korumallien olevan laissa tarkoitettuja teoksia. Solkimallit eivät sen sijaan yltäneet teostasoon.

Korkein oikeus on käsitellyt käyttötaitteiden tuotteiden tekijänoikeussuojaa myös ratkaisuisaan KKO 1932 II 267 (makuuhuoneen kalusto), KKO

1948 II 464 (kattovalaisin), KKO 1975 II 25 (sohvakalusto) ja KKO 1976 II 48 (koristevalaisin). Kyseisiltä tuotteilta on mainituissa ratkaisuihin eväty tekijänoikeussuojia niiltä puuttuneen omaperäisyyden johdosta.

Myös tekijänoikeusneuvosto on ottanut kantaa käyttötaiteen tuotteiden tekijänoikeudelliseen suojaan useissa lausunnoissaan.

Tekijänoikeussuojan ulkopuolelle ovat kyseisiltä tuotteilta puuttuneen omaperäisyyden vuoksi jääneet mm. aamiaisastiat (tekijänoikeusneuvoston lausunto 1993:13), valaisin (lausunto 1994:8), heijastinranneke (lausunto 1995:4), horoskooppiaiheiset korut (lausunto 1997:7), valokuvakehykset (lausunto 1998:1), Jokeri-aiheinen päähine (lausunto 1998:14), kukkateline (lausunto 1999:1), hyllystösarjat (lausunto 2001:1), sisustusarkkitehdin suunnittelema tuoli (lausunto 2001:2), huovasta valmistetut heijastimet (lausunto 2001:16), auton lohkolämmittimen johtokela (lausunto 2002:15) sekä pussilakanat (lausunto 2003:1).

Tekijänoikeussuojaa saaviksi käyttötaiteen tuotteiksi tekijänoikeusneuvosto on sen sijaan katsonut mm. kalenteripyyhkeen, johon oli painettu pikku-tyttöä esittävä piirros (lausunto 1991:4), lautapelin pelilaudan kokonaisuuden (lausunto 1994:7) sekä kokoontaitettavan tuolin (lausunto 1995:7).

Opiskelijoiden tekijänoikeuksista

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt erilaisiin opinnäytteisiin liittyviä tekijänoikeuskysymyksiä useissa lausunnoissaan (esim. lausunnot 1988:1, 1988:2, 1989:2, 1989:4, 2001:10 ja 2002:15).

Tekijänoikeusneuvoston lausunnossa 1989:2 oli kyse ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammatillisissa opettajankoulutuslaitoksissa valmistettavien opinnäytetöihin liittyvistä tekijänoikeuskysymyksistä. Lausuntopyyntöä ilmeni seuraavaa.

Ammatillisten oppilaitosten ja opettajankoulutuslaitosten opiskelijat tekevät oppilaitoksissa opetussuunnitelmaan kuuluvia, tulevaan ammattiinsa kiinteästi liittyviä teoksia. Teos voi olla esimerkiksi kirjallinen lopputyö tai muu kirjallinen työ, tietokoneohjelma, videoelokuva, uuden mallin mukaan tehty kudontatyö tai tuoli. Usein opettaja osallistuu työn olennaisella panoksella ohjaamalla ja antamalla asiantuntija-apua työn tekemiseen.

Tekijänoikeusneuvosto totesi lausunnossaan, että myös oppilaitoksissa syntyy tekijänoikeudellisesti suojattuja teoksia. Sillä, että teos on harjoitustyö, ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä merkitystä. Merkitystä ei ole myöskään sillä, onko teos opinnäytetyö vai oppitunnilla tehty harjoitustyö tms., eikä sillä, valmistaako opiskelija sen oppitunnilla vai omalla ajallaan.

Työn valmistaneella opiskelijalla on tekijänoikeus työhönsä TekijäL 1 §:n mukaisesti. Jos opettajan tai muun opinnäytetyön tekoa ohjaavan tai työn

valmistamiseen osallistuneen henkilön osuus on ollut siinä määrin luova ja omaperäinen, että se on todettavissa valmiissa tuotteessa, on myös hänen panoksensa tekijänoikeudellisesti suojattu. Tällöin opinnäytetyö rinnastuu TekijäL 6 §:ssä tarkoitettuihin yhteisteoksiin. Tekijänoikeus yhteisteokseen kuuluu sen tekijöille yhteisesti. Jos opettajan tai muun henkilön osuus on lähinnä pedagoginen ja neuvova, tekijänoikeuden on katsottava syntyneen yksin opiskelijalle. Tekijänoikeusneuvosto totesi myös, että oppilaitoksella voi lisäksi olla opiskelijoiden teoksiin tavanomainen käyttöoikeus kyseisen opetustoiminnan puitteissa.

Tekijänoikeusneuvosto kävi lausunnossaan hyvin yksityiskohtaisesti läpi eri teostyyppeihin liittyviä tekijänoikeuskysymyksiä (esim. kirjallinen teos, tietokoneohjelma, taulu, tuoli, seinävaate jne.).

Tekijänoikeusneuvosto totesi, että tekijänoikeudellisesti suojattujen tuotteiden käytöstä voidaan aina sopia. Jollei sopimusta ole, noudatetaan tekijänoikeuslain säännöksiä, jotka ovat siis toissijaisia sopimukseen nähden. Lausunnossaan tekijänoikeusneuvosto suositti, että vastaisten tekijänoikeuden siirtymistä koskevien tulkintaongelmien välttämiseksi olisi suositeltavaa sopia opiskelijoiden kanssa erikseen kunkin oppilaitoksessa valmistetun teoksen taloudellisesta hyödyntämisestä.

Lausuntopyynnössä tarkoitettut kipsityöt

Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut hakijan sille toimittamaan aineistoon. Riita koskee S:n, K:n, P:n, H:n ja A:n valmistamia kipsirosetteja sekä H:n ja A:n valmistamia kipsipylväitä. Riidanalaiset tuotteet ovat seuraavanlaisia.

1) Pyöreä, valkeasta kipsistä valmistettu rosetti, jossa on ns. salmiakkiruudun ja kolmion muotoisia kuvioita aseteltuna neljän ruudun ja yhden kolmion rykelmiin symmetrisesti ympyrän kehälle (S).

2) Pyöreä, valkeasta kipsistä valmistettu rosetti, jonka kuviointi muodostuu mm. S-kirjaimen muotoisista kohoumista ja lehivistä, jotka on aseteltu symmetrisesti ympyrän kehälle (K).

3) Pyöreä, valkeasta kipsistä valmistettu rosetti, jossa on suorakulmion muotoisia kohoumia aseteltuna ympyrän muotoon rosetin keskelle. Tätä kuviointia täydentää tyylitelty lehti/kukkakuviointi, joka kulkee rosetin ympäri (P).

4) Pyöreä, valkeasta kipsistä valmistettu rosetti, jonka kuviointi muodostuu suurista lehivistä, jotka kiertävät rosetin ympäri yhtenäisenä nauhamaisena kuviona (H).

5) Vaalean beigen värisestä kipsistä valmistettu pylväs, joka on tyyliltään varsin pelkistetty. Pylväässä on alhaalta ylös kulkevia pystysuoria viivoja/kohoumia. Pylväs seisoo neliön muotoisella alustalla. Myös pylvään

kanta ja pää ovat melko pelkistettyjä. Niiden kuviointi koostuu vaakasuoraan kulkevista viivoista/kohoumista (H).

6) Beigen värisestä kipsistä valmistettu edellistä pylvästä hieman korkeampi ja ei niin pelkistetty pylväs, jossa myös on alhaalta ylös kulkevia pystysuoria viivoja/kohoumia. Pylvään kannassa ja päässä on vaakasuoria, pylvästä kiertäviä rengasmaisia kuvioita. Pylvään pää on kuusikulmion (mutterin) muotoinen (A).

7) Pyöreä, valkoisesta kipsistä valmistettu rosetti, jonka kuviointi muodostuu auringon säteiden muotoon rosetin ympäri asetelluista pitkänomaisista kuvioista (A).

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että TekijäL 1 § sisältää esimerkkiluettelon tekijänoikeussuojaa saavista teostyypeistä. Suojaa voivat saada esimerkiksi taideteollisuuden tai taidekäsityön tuotteet. Mainittuun teostyyppiin kuuluvat esimerkiksi huonekalut, valaisimet ja muut sisustuselementit.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että lausuntopyynnössä tarkoitetut, T:n Ammattiopistosäätiön opiskelijoiden valmistamat kipsityöt ovat käyttötaitteen tuotteita. Jotta jokin käyttötaitteen tuote saisi tekijänoikeussuojaa taiteellisena teoksena, sen on ylitettävä ns. teoskynnys eli yllettävä teostasoon. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuotteen on oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Itsenäisyys- ja omaperäisyysvaatimuksen katsotaan yleensä täyttyvän, jos voidaan olettaa, ettei kukaan muu työhön ryhtyessään olisi tehnyt samanlaista teosta.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa käyttötaitteen tuotteille olevan ominaista, että niiden muoto määräytyy pitkälti tuotteen käyttötarkoituksen mukaan. Tällöin myös tekijän mahdollisuus itsenäisen ja omaperäisen lopputuloksen aikaansaamiseen on rajoitetumpi kuin esimerkiksi vaikkapa kuvataiteessa. Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kattorosetit ja koristepylväät ovat käyttötarkoituksestaan johtuen yleensä tietyn muotoisia, ja tekijän luova panos voi ilmetä rosetissa tai pylväässä lähinnä siihen tehdyssä kuvioinnissa.

Tekijänoikeusneuvosto on tutustunut sille toimitettuihin ulkomaisiin kipsialan tuotekuvastoihin ja todennut, että erityyppisiä ja eri tavoin kuvioituja kattorosetteja ja koristepylväitä on yleisesti myynnissä ja saatavilla. Tekijänoikeusneuvoston käsityksen mukaan monet näissä tuotteissa käytetyistä koristekuvioinneista ovat muotokieleltään jo entuudestaan tunnettuja ja yleisesti käytössä olevia ja siten sellaisia, että niiden suunnittelijaksi ei voida osoittaa ketään tiettyä henkilöä. Kattorosetin tai koristepylvään valmistamiseen ryhtyvä tai ryhtynyt henkilö saanee monesti vaikutteita jo aikaisemmin tehdyistä tuotteista, joten mahdollisuudet uuden, tekijänoikeudellisessa mielessä itsenäisen ja omaperäisen tuotteen luomiseen saattavat tästä syystä olla rajoitetut.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, tutustuttuaan sille asiassa toimitettuun aineistoon, että mikään edellä selostetuista opiskelijoiden riidanalaisista kipsitöistä ei muodoltaan ole sillä tavoin itsenäinen ja omaperäinen, että ne voitaisiin katsoa taiteellisiksi teoksiksi, jotka saavat tekijänoikeussuojaa TekijäL 1 §:n nojalla. Tämä koskee sekä itse tuotteita että niissä käytettyjä koristekuviointeja. Kyseiset kipsityöt jäävät siten tekijänoikeussuojan ulkopuolelle.

Selvyyden vuoksi tekijänoikeusneuvosto toteaa, että kysymys lausuntopyyntöissä tarkoitettujen kipsitöiden omistus- ja/tai hallintaoikeudesta on tekijänoikeuskysymyksistä erillinen kysymys eikä se liity millään tavalla tekijänoikeuslain soveltamiseen. Tekijänoikeusneuvosto ei voi toimivaltansa puitteissa ottaa kantaa siihen, kenelle omistus- ja/tai hallintaoikeus kyseisiin kipsitöihin ja niiden malleihin kuuluu ja kenellä on oikeus pitää töitä ja/tai niiden muotteja hallussaan.

Puheenjohtaja

Niklas Bruun

Sihteeri

Hertta Hartikainen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niklas Bruun (puheenjohtaja), Katariina Sorvari, Stig Henriksson, Jaakko Eskola, Pekka Salomaa, Tiina Ryhänen, Kai Nordberg ja Lasse Saarinen.